

JURAJ TERMINOLOGIAJ PROBLEMOJ

Kun Aparta Konsidero al
Esperantlingva Jura Terminologio

de

Prof. D-ro Ivo Lapenna
(Universitato de Londono)

Kun Antaŭparolo
de
D-ro Klaus Perko

Kontribuo al la Jubilea Esperanto-Jaro 1987

Eldonita de
Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ)
1987

Juraj Terminologiaj Problemoj

**Kun Aparta Konsidero al
Esperantlingva Jura Terminologio**

Kopirajto

Reprodukto, ekstrakto aŭ traduko en kiun ajn lingvon
nur kun la permeso de la aŭtoro

© Ivo Lapenna 1987

ISBN 87-982430-2-0

Kun permeso de Birthe Lapenna
Fotoreprodukto de la originalo
www.kehlet.com
Danlando, 2001

Presejo "Perspektivo"

Nørregårdsvej 91, DK-2610 Rødovre, Kopenhago, Danio

JURAJ TERMINOLOGIAJ PROBLEMOJ

**Kun Aparta Konsidero al
Esperantlingva Jura Terminologio**

de

**Prof. D-ro Ivo Lapenna
(Universitato de Londono)**

**Kun Antaŭparolo
de
D-ro Klaus Perko**

Kontribuo al la Jubilea Esperanto-Jaro 1987

**Eldonita de
Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ)
1987**

ENHAVO

ANTAŬPAROLO.....	6
ENKONDUKA NOTO.....	7
1. ĜENERALAJ KONSIDEROJ.....	9
1.1 Lingvo.....	9
1.2 Juro	11
1.3 Ekzamenotaj Sferoj.....	13
2. MALFACILAĴOJ EN NACIAJ LINGVOJ.....	13
2.1 Internacia Publika Juro	13
2.1.1 Doktrino	14
2.1.2 Juraj tekstoj.....	14
2.2 Kompara Juro.....	19
2.2.1 Terminologio.....	19
2.2.2 Mistradukoj pro nescio.....	20
2.2.3 Malsameco de terminoj.....	21
2.3 Eblaj Plibonigoj.....	21
3. PROBLEMOJ KAJ SOLVOJ EN LA INTERNACIA LINGVO	22
3.1 Karakterizoj.....	22
3.1.1 Aktuala stato.....	22
3.1.2 Specifeco.....	23
3.2 Internacia Juro	23
3.2.1 Ekzistantaj radikoj.....	24
3.2.2 Aldona faka senco	26
3.2.3 Novaj terminoj.....	28
3.3 Kompara kaj Interna Juro	30
3.3.1 Ĝeneralaj vortoj en faka senco.....	31
3.3.2 Juraj terminoj en ĝenerala uzo.....	31
3.3.3 Specifaj terminoj.....	32
3.4 Komunaj Terminoj kaj Latinaj Maksimoj.....	33
3.5 Terminologia Disciplino.....	34
4. KONKLUDO.....	34

ANTAŬPAROLO

Okaze de la Jubilea Jaro 1987, Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ) eldonas ĉi tiun traktaĵon de Prof. D-ro Ivo Lapenna pri *Juraj Terminologiaj Problemoj*. Post la *Sugestoj por Kompletigo de la Jura/Diplomatia Terminaro* de D-ro Ladislao Dubravszky (1981) tio jam estas la dua kontribuo de IEAJ al la Jubilea Jaro.

Ne estas mirige, ke ambaŭ eldonaĵoj temas pri la jura faka terminologio, ĉar evidente la terminologia laboro estas kondiĉo por la kreskanta apliko de la Internacia Lingvo en la praktiko kaj ĝia disvastigo inter la fakuloj. Dum la *Sugestoj* de D-ro Dubravszky prezentis tute praktikajn solvojn, la nuna traktaĵo de Prof. D-ro Lapenna donas unue tute ĝeneralan enkondukon en la problemaron sur la kampo de lingvo kaj juro, kaj poste traktas la specifajn terminologiajn demandojn sur diversaj juraj kampoj, i.a. de internacia juro.

Neniu alia ol Ivo Lapenna estus pli kapabla verki tian fundamentan traktaĵon. Ne estas ĉi tie la loko por amplekse prezenti la aŭtoron kaj ĉiujn liajn iniciatojn kaj atingojn por la Internacia Lingvo ĝenerale, kaj sur jura kampo speciale. Tamen ni ne povas ne menciigi, ke estis li, kiu iniciatis en 1957 - do antaŭ precize 30 jaroj - la fondon de IEAJ kaj dum la tuta tempo de ties ekzisto estis ĝia prezidanto. Preskaŭ nenombreblaj estas liaj multaj artikoloj, traktaĵoj, intervenoj, notoj, recenzoj, prelegoj, paroladoj ktp. pri juraj aferoj, do kun apliko de juraj terminoj. Ne ekzistas alia persono kun tiel alta lingva kompetenteco kaj samtempe alta juroscienca kvalifiko.

Ni do esperas, ke ĉi tiu traktaĵo trovos atentan akcepton inter juristoj kaj nejuristoj - ĉar en la hodiaŭa publika vivo neniu povas eviti la uzadon de juraj terminoj - kaj ke precipe la rimarkigoj pri la dezirinda terminologia disciplino ne estos sen eĥo, en la intereso de plia disvastiĝo de Esperanto sur jura kampo.

Klaus Perko
Sekretario-kasisto de IEAJ

ENKONDUKA NOTO

Tiu ĉi terminologia studo estis originale verkita kaj dediĉita al Prof. Juan Régulo Pérez okaze de lia pensiigo en 1985. Ĝi aperos en la Dua Volumo de la *Serta in Honorem Juan Régulo*, memorlibro kiun la Universitato de La Laguna (Hispanio) publikigas en kvar volumoj honore al sia meritplena membro. Pri la aliaj altaj honorigoj, kiujn la distingito ricevis tiuokaze, la kultura kaj informa revuo *Horizonto* raportis en n-ro 3/85.

Kvankam la studo verŝajne interesos ĉiujn klerajn personojn, kiuj havigos al si la valoregan *Serta*, tamen ĝi unuavice koncernas nin juristojn. Tial mi demandis kolegon Régulo, ĉu li konsentus, ke la studo estu publikigita ankaŭ de IEAJ kiel aparta broŝuro. Li respondis, ke li ne nur konsentas, sed eĉ "sentas sin honorigita" pro tiu plia eldono. Siavice la ĉefkunveno de IEAJ unuanime aprobis la proponon kaj, rezulte, aperas tiu ĉi plia kontribuo de nia Asocio al la Jubilea Esperanto-Jaro.

Ekde la tempo, kiam la studo estis originale verkita, okazis kelkaj ŝanĝoj. Tial en 2-3 lokoj necesis ĝisdatigi la originalan tekston por tiu ĉi eldono.

Mi prenas la liberecon atentigi, ke la demandoj pritraktitaj en *Juraj Terminologiaj Problemoj*, precipe la sekcioj 1 kaj 2, vaste transpasas la limojn de la relative tre malgranda cirklo de juristoj sciantaj la Internacian Lingvon. Tial verŝajne troviĝos almenaŭ kelkaj nacilingvaj revuoj pri internacia kaj/aŭ kompara juro, kiuj pretos publikigi la studon aŭ parton de ĝi en nacilingvaj tradukoj, se oni faros al iliaj respektivaj redakcioj tiurilatan proponon. Apenaŭ necesas diri, ke tiaj nacilingvaj tradukoj kun indiko de la fontolingvo altigus la prestiĝon de Esperanto kaj helpus al ĝia disvastiĝo en juristaj medioj. Mi sugestas al kolegoj pripensi kaj, se iel eble, realigi la ideon interkonsente kun mi.

Eventualajn konsilojn pri kompletigoj mi akceptos kun danko.

En Londono, la 31-an de januaro 1987

I.L.

Prof. D-ro Ivo Lapenna

Foto: Torben Kehlet

1. ĜENERALAJ KONSIDEROJ

El ĉiuj naturaj kaj sociaj sciencaj branĉoj juro sendube prezentas la plej grandajn problemojn por trovi adekvatajn internaciajn terminologiajn solvojn. Tion kaŭzas la socia karaktero de lingvo, unuflanke, kaj la specifeco de juro, aliflanke.

1.1 Lingvo

Lingvo ne estas natura, sed socia fenomeno, kies formiĝon, ekeston kaj pluan evoluon regas sociaj leĝoj, funkciantaj sole en homaj socioj. Tial, la ofta distingado inter la kvazaŭe "naturaj" kaj kvazaŭe "artefaritaj" lingvoj estas science ne allasebla, ĉar lingvo apartenas nek al animala aŭ vegetala mondo, nek ĝi troviĝas sur la nivelo de mekanikaj rimedoj de komunikado. Ĉiu lingvo reflektas difinitan socian realaĵon, servas por pensado kaj komunikado interne de la socia grupo, al kiu ĝi apartenas, kaj efikas kunte-nsolidarige rilate la koncernan kolektivon. Tio decide kontribuas al la socia identigo de la koncerna komunaĵo, sed tio samtempe lingve izoligas ĝin disde ĉiuj aliaj komunaĵoj. Escepto estas la Internacia Lingvo (Esperanto), la sola el ĉ.

500-600 projektoj, kiu transformiĝis en vivantan lingvon de vivanta internacia lingvokomunaĵo. Ĝi ja efikas internacie solidarige, sed pro sia karaktero de neŭtrala monde internacia lingva komunikilo estas senigita de la izoliga funkcio. En tio konsistas la kvintesenco de la multfaceta lingva problemo en internaciaj rilatoj, inkluzive la pritraktatan temon.

La evoluon de la lingvo daŭre influas pluraj unuecigaj kaj diferencigaj faktoroj.(1) Unu el la plej gravaj diferencigaj faktoroj estas la faka en la plej vasta senco de la vorto, progresive efikanta pro la multobliganta divido de la laboro en la moderna socio. Ĉiu fako kaj subfako, ĉiu profesio kaj okupo havas siajn proprajn terminojn, kiuj ofte ne estas konataj ekster ĝi. Al tio aldoniĝas ankaŭ la specialaj terminoj, ekestintaj surbaze de diversaj akcesoraj aktivadoj, kiaj sporto, ludoj, turismo, ktp. La tuta vortprovizo de la plej evoluintaj lingvoj atingas nuntempe plurajn centmilojn da vortoj kun aŭtonoma lingva valoro. El ili, relative nur tre malgranda nombro - ne pli ol kelkaj centoj - estas komuna al ĉiuj uzantoj de la koncerna lingvo. La cetero apartenas al fakaj, profesiaj, okupaj, flankokupaj k.a. lingvaj esprimoj. Tiamaniere, la aktuala monda lingva situacio, plena de evolua dinamismo, donas bildon ne de lingvoj dividitaj inter si per firme difinitaj limoj, sed prezentiĝas kiel eksterordinara globforma spektro, en kiu la diversaj lingvoj (inkluzive la dialektojn, slangojn kaj aliajn lingvoformojn), simile al spektraj koloroj, transiĝas unu en la alian kaj interpenetras sin reciproke. Tamen, laŭ siaj kernaj strukturoj la lingvoj ne nur malsamas sur la horizontala nivelo, nome de unu lingva teritorio al alia, sed ankaŭ varias vertikale de unu klaso, fako, profesio, okupo kaj simile al alia.

Unu el la karakterizoj de la fakaj lingvoj en la strikta senco de la vorto estas, ke en ĉiu fako aŭ scienca branĉo la fakaj terminoj estas maksimume internaciigitaj: por la sama nocio ekzistas unusola faka termino en kiu ajn evoluinta lingvo, aŭ, inverse, ĉiu faka termino kovras difinitan nocion. Tiurilate ne multe gravas, ĉu ankaŭ la fakaj terminoj mem estas internaciigitaj, kio ja okazis kaj plu okazas en tre multaj naciaj lingvoj, aŭ la koncernaj terminoj estas formataj el nacilingvaj vortradikoj. La sola fako kaj la respektiva scienca branĉo, en kiu internacia unuecigo de terminologio renkontas grandajn, ofte ne venkeblajn obstaklojn, estas juro.

1.2 Juro

En la plej ĝenerala senco de la vorto, t.e. ne enirante en detalojn de diversaj jursciencaj skoloj, juro estas la tuto de devigaj preskriboj kun sankcioj, ordigantaj la rilatojn inter homoj kaj homkolektivoj (fizikaj kaj juraj personoj), kaj difinantaj iliajn rajtojn kaj devojn. Tia vasta koncepto povas rilati al nuntempe ekzistanta juro, al juro de la pasinteco, eĉ al reguloj de konduto en socioj tribe organizitaj, do antaŭ la formiĝo de ŝtato. En la hodiaŭa mondo la koncepto pri juro estas ligita al ŝtato. La jurdonaj organoj de ĉiu unuopa ŝtato kreas la juron de la koncerna ŝtato kaj difinas la sankciojn en okazo de malobservo de la preskriboj. Tio estas *la interna aŭ hejma juro* de ĉiu ŝtato. Kompreneble, en ĉiu interna juro la juraj nocioj estas difinitaj kaj la preskriboj donitaj en la koncerna nacia lingvo, aŭ en pluraj naciaj lingvoj, se temas pri plurnacia federacia ŝtato. En tiu mallarĝa kadro de sole interna juro ne ekzistas terminologiaj problemoj. Ekster tiu kadro, t.e. sur la kampoj de fremda, kompara kaj internacia juro, ili tuj manifestiĝas en pli aŭ malpli alta grado depende de la pritraktata jura branĉo kaj de la karaktero de similecoj aŭ malsimilecoj inter unu interna juro kaj alia. Tio ŝuldiĝas parte al malesto en iu lingvo de fakaj terminoj por juraj nocioj troviĝantaj en alilanda juro, sed precipe al la malsameco de la signifoj de la fakaj juraj terminoj en diversaj lingvoj, siavice rezulto de la malsameco de la juraj nocioj, al kiuj la terminoj rilatas. Ne povas esti alimaniere, ĉar en la tuta mondo ekzistas eĉ ne nur du absolute identaj internaj juroj.

Pri la ekzamenado de du, pluraj aŭ multaj internaj juroj por eltrovi la similecojn aŭ malsimilecojn inter ili, kaj la kaŭzojn de la diferencoj, okupiĝas kompara juro kiel aparta jurscienca branĉo. La rezulto de tiuj esploroj estas nombro da klasigitaj juraj sistemoj aŭ juraj familioj en la nuntempa mondo.

La esprimo "jura sistemo" havas tri bazajn sencojn: unu en kompara juro, alian en hejma juro kaj la trian en unuopa jura branĉo.

Komparante la internajn jurojn de diversaj landoj oni konstatis, ke inter kelkaj el ili ekzistas similecoj, kelkrilate eĉ identecoj, dum en aliaj okazoj ili grave malsamas unu de la alia. Esplorante la kaŭzojn de similecoj kaj partaj identecoj oni trovis, ke ili ŝuldiĝas al tri grupoj de faktoroj: (i) komuna ekonomia strukturo,

ekzemple feŭdismo, kapitalismo, ŝtatkapitalismo; (ii) komuna ideologio, ekzemple kristanismo, islamismo, marksismo; (iii) komuna karaktero de juraj fontoj kaj juraj teknikoj, ekzemple ĉefe kodigita, aŭ ĉefe komuna, kutima juro. En tiu senco oni parolas pri angla-usona aŭ komunjura (*common law*) sistemo; okcidenteŭropa sistemo inkluzive la ŝtatojn de Suda Ameriko kaj Skotlando; antikva ĉinia, islama, hindia, sovetiisma kaj, laŭ kelkaj aŭtoroj, ankaŭ aliaj juraj sistemoj. En tiu pli vasta senco de jura sistemo aŭ jura familio, la sovetiisma sistemo estas ne nur la juro de Soveta Unio, sed ankaŭ de ĉiuj aliaj ŝtatoj kun la sama aŭ tre simila ekonomia, ideologia, socia kaj politika strukturo.

Laŭ la originala marksismo, la kriterio estas la klasa strukturo de la ŝtato, kiu siavice dependas de la maniero de produktado. Laŭ tiu kriterio oni distingas juron bazitan sur sklaveco, juron de feŭdismo, tiun de kapitalismo kaj tiun de la t.n. transira periodo inter kapitalismo kaj plena komunismo, kiam ŝtato kaj juro devus komplete malaperi kaj esti anstataŭigitaj per sociaj reguloj de konduto.

Laŭ nia opinio, hodiaŭ ekzistas kvar grandaj juraj sistemoj aŭ familioj: (i) la romiisma jura familio, t.e. internaj juroj bazitaj ĉefe sur la antikva romia juro; (ii) angla-usona familio bazita ĉefe sur la principoj de komunjuro (*common law*); (iii) islama religia-jura familio; (iv) sovettipa aŭ sovetiisma familio bazita sur ŝtata proprieto kaj sur diversmaniere deformita marksisma ideologio. Al tiu lasta apartenas ankaŭ la jugoslavia varianto bazita sur la t.n. socia proprieto (jure ankoraŭ nedifinita) kaj memadministrado.

"Jura sistemo" ankaŭ signifas kunordigitan tuton de bazaj juraj principoj kaj juraj normoj/preskriboj de unuopa ŝtato. En tiu senco oni parolas pri aŭstria, angla, franca, sovetia (en strikta senco), ktp. juraj sistemoj.

Fine la termino "sistemo" estas aplikata ankaŭ al unuopaj juraj branĉoj. Depende de la jura sistemo de iu lando, la nombro de bazaj juraj branĉoj varias, sed kutime ekzistas dekduo da ili, ekz. konstitucia, administra, financa, civila, kiminala, familia, ktp. juro. Ĉiuj branĉoj estas reciproke kunligitaj kaj devus ne kontraŭdiri unu la alian. Jura branĉo havas sian internan sistemon, kiu kutime konsistas el ĝenerala parto, entenanta preskribojn rilatantajn al la tuta koncerna jura branĉo, kaj speciala

parto kun multaj subdividoj, rilatantaj al unuopaj sferoj en la kadro de tiu branĉo.

Internacia publika juro estas aparta jura branĉo, ekster la kadro de kiu ajn interna jura sistemo. Internacia publika juro estas la tuto de juraj principoj kaj preskriboj, kiuj reguligas la jurajn rilatojn inter la ŝtatoj kaj aliaj subjektoj (personoj) de internacia juro, formitaj de la ŝtatoj. Ĝi estas tre ampleksa jura branĉo kaj konsistas el ĝenerala internacia juro, aplikata al ĉiuj ŝtatoj de la mondo, speciala internacia juro (ekz. tiu de Unuiĝintaj Nacioj), regiona internacia juro (ekz. la amerika, aŭ tiu de la sovetia alianco de ŝtatoj, nomata "socialisma" internacia juro). Krome, ekzistas ankaŭ supernacia juro: tiu de la Eŭropa Ekonomia Komunaĵo (EEK).

Internacia publika juro estas la sola internaciigita jura branĉo.

Post tiuj koncizaj eksplikoj, oni facile komprenos, ke laŭ la grado de terminologiaj malfacilaĵoj plej simpla estas la afero sur la kampo de internacia publika juro, multe pli malfacila enkadre de unu jura familio, kaj plej komplika en pritraktado de internaj juroj apartenantaj al malsamaj juraj familioj.

1.3 Ekzamenotaj Sferoj

En tiu ĉi traktaĵo mi limigos min al konciza ekzameno de kelkaj terminologiaj problemoj nur en la sferoj de mia pli strikta specialeco, nome internacia publika juro kaj kompara juro. Unue, en la sekvanta sekcio, pri terminologiaj malfacilaĵoj en naciaj lingvoj, kaj poste, en nova sekcio, pri la specifeco de terminologiaj juraj problemoj kaj eblaj solvoj en la Internacia Lingvo.

2. MALFACILAĴOJ EN NACIAJ LINGVOJ

2.1 Internacia Publika Juro

La fondintoj de la moderna scienco de internacia juro en la 16-a kaj komence de la 17-a jarcentoj uzis la latinan, kiu estis la sola lingvo de la tiamaj interŝtataj rilatoj.

Superflue emfazi la avantaĝojn, kiujn donis la uzo de unusola komuna lingvo por scienca branĉo plej esence internacia. La samaj verkoj povis esti legataj kaj studataj ĉie en Eŭropo; en la sama lingvo oni povis lekcii en kiu ajn eŭropa universitato; la kontaktoj estis rektaj, sen la helpo de tradukistoj kaj interpretistoj.

Paralele kun la malaperado de la latina kiel diplomatia lingvo, proksimume ekde la mezo de la 17-a jarcento, pro kaŭzoj analizitaj aliloke(2), ĝi malaperis ankaŭ el la doktrino. Sekvis periodo de la franca kiel diplomatia lingvo, kaj de la franca kaj angla superregado en la periodo de la Ligo de Nacioj(3). En la nuntempo praktike ĉiuj naciaj lingvoj estas uzataj en la doktrino kaj en internacijuraj tekstoj.

2.1.1 Doktrino. - Pro la universaleco de internacia juro, la baza terminologia materialo estas unuforma. En kelkaj lingvoj la terminoj estas pli aŭ malpli internaciaj; en aliaj ili estas kreitaj surbaze de nacilingvaj vortoj; en nombro da lingvoj paralele ekzistas ambaŭ formoj por granda nombro da nocioj. Tamen, tio ne kaŭzas apartajn malfacilaĵojn. La samo koncernas ankaŭ la terminologion por la apartaj nocioj de regiona internacia juro, tutcerte en la lingvoj, al kiuj ĝi aplikiĝas, sed ĝenerale ankaŭ ekster ĝi. Oni eble povus diskuti pri la pli aŭ malpli granda taŭgeco de tiu aŭ alia fakesprimo en iu lingvo, sed tio ne ŝanĝas la fakton, ke en la sfero de la doktrino de internacia juro ĝenerale ne ekzistas veraj terminologiaj problemoj en la strikta senco de la vorto. Interalie, tio faciligas la tradukojn de internacijuraj traktaĵoj de unu nacia lingvo en alian. Tamen, kompreneble, oni devas bone koni la precizan juran sencion, kiun oni donas al difinita termino en la koncerna regiona internacijura sistemo. Ekzemple, la termino "paca kunekzistado", kiel baza principo de ĝenerala internacia juro laŭ la sovetia doktrino, havas tute alian sencion en tiu doktrino kaj en la sovetia praktiko, ol ĝi havas ekster la jura sistemo de la sovetia bloko. La samo rilatas al la termino "socialisma internaciismo", kiun la sovetiaj doktrino kaj praktiko rigardas kiel fundamentan principon de la t.n. "socialisma internacia juro", sed kiu havas nenion komunan kun la origina marksisma koncepto de la t.n. "proleta internaciismo" aŭ "socialisma internaciismo"(4).

2.1.2 Juraj tekstoj. - Tute alie prezentiĝas la afero en internacia juro mem, nome rilate la fontojn kaj la

alireblon de la fontoj por la doktrino. Laŭ Art. 38 de la Statuto de la Internacia Kortumo en Hago, la tri ĉefaj formalaj fontoj de internacia juro estas: (i) internaciaj konvencioj, ĉu ĝeneralaj, ĉu specialaj, entenantaj regulojn eksplicite rekonitajn de la ŝtatoj kiel devigajn; (ii) internacia kutimo kiel pruvo de ĝenerala praktiko akceptita kiel juro; (iii) ĝeneralaj juraj principoj rekonitaj de la civilizitaj nacioj.

El la menciitaj fontoj, hodiaŭ la plej gravaj estas la internaciaj konvencioj en larĝa senco de la vorto, nome ĉiuj eksplicitaj interŝtataj interkonsentoj, kreantaj reciprokajn rajtojn kaj devojn, tute egale ĉu la koncerna akto, depende de la enhavo, nomiĝas konvencio (en strikta senco), aŭ traktato, protokolo, interŝanĝo de notoj, interkonsento, deklaro, ĉarto, konstitucio, statuto, ktp.

Diference de la tempo, kiam sole la latina estis aplikata en interŝtataj rilatoj kaj, poste, la franca estis ĝenerale uzata kiel la lingvo de diplomatio, hodiaŭ la internaciaj konvencioj, kiel aludite supre, estas farataj en la lingvoj de ĉiuj ŝtatoj de la mondo. La duflankaj konvencioj estas kutime verkitaj en la oficialaj lingvoj de la du partioj; la plurflankaj estas ofte skribitaj en la lingvoj de ĉiuj ŝtatoj-partioj; por la multflankaj konvencioj - inter ili la plej gravaj, sur kiuj baziĝas la diversaj nuntempaj interŝtataj organizaĵoj - oni uzas kelkajn t.n. oficialajn lingvojn. Ekzemple, la Ĉarto de Unuiĝintaj Nacioj estis verkita en la angla, ĉina, franca, hispana kaj rusa, kaj ĝia Art. 111 preskribas, ke la tekstoj de la kvin lingvoj estas egale aŭtentikaj. Tiurilate tre interesa kaj instrua estas la evoluo de la Eŭropa Ekonomia Komunajo (EEK). Dum la Pariza Traktato de 1951 pri la fondo de la Eŭropa Komunajo pri Ŝtalo kaj Karbo estis redaktita en la franca kiel la sola aŭtentika lingvo, la Roma Traktato de 1957, per kiu estis fondita EEK, estis verkita en kvar lingvoj, nome la franca, germana, itala kaj nederlanda, kies tekstoj estas egale aŭtentikaj. La solaj tri artikoloj de la Brusela Traktato de la 22-a de januaro 1972, per kiu Britio, Danlando, Irlando kaj Norvegio aliĝis al la tri kunfandiĝintaj eŭropaj komunajoj, estis verkitaj en la ok oficialaj lingvoj de la partioj: la angla, dana, franca, germana, irlanda, itala, nederlanda kaj norvega, kaj ĉiuj tekstoj estas egale validaj. Do, de unu aŭtentika teksto en 1951 al ok aŭtentikaj tekstoj en 1972! Ĉar Norvegio, pro la negativa rezulto de la konata referendumo, ne povis ratifiki la Traktaton kaj, sekve, fine tamen ne

aliĝis, kaj Irlando uzas la anglan, dum intertempe aliĝis Grekio, la nuna Eŭropo de Dek havas 7 oficialajn lingvojn, tri pli ol Eŭropo de Ses. El jura kaj ĉiuj aliaj vidpunktoj ili estas egalrajtaj. Post la tre verŝajna baldaŭa aliĝo de Hispanio kaj Portugalio, la nombro de egalrajtaj lingvoj altiĝos al naŭ, kio eĉ pli komplikos la jam komplikitan situacion kaj kaŭzos eĉ pli da terminologiaj problemoj - kaj kostoj. (*)

Se iu internacia konvencio estas verkita en unusola aŭtentika lingvo, la eltrovo de la vera senco de ĝiaj reguloj en okazo de konfliktaĵoj kutime ne kaŭzas pli da malfacilaĵoj, ol la interpretado de leĝoj kaj aliaj normdonaj aktoj en la interna juro de unuopaj ŝtatoj. Al ĝi povas aplikiĝi la jam firme establitaj reguloj de gramatika, logika kaj teleologia(5) interpretado de juraj aktoj.

Tamen, eĉ en okazoj de unulingvaj internaciaj konvencioj povas ekesti problemoj, ŝuldataj ĉefe al semantikaj malsamecoj de juraj terminoj en diversaj internaj juraj sistemoj, simile al la problemoj renkontataj en la sfero de kompara juro, pri kio poste.

Tipa ekzemplo estas Art. 25 de la Varsovia Konvencio pri Unuecigo de Iuj Reguloj Rilatantaj al Internacia Aertransporto, plu valida en la formo amendita per la Haga Protokolo de la 28-a de septembro 1955 por la ŝtatoj ratifikintaj ĝin. Laŭ tiu Konvencio la kompenso pro damaĝoj kaŭzitaj per aerakcidentoj baziĝas sur senkulpa aŭ objektiva respondeco de la transportisto, kaj estas limigita al difinitaj sumoj aparte por ĉiu persono, por pakaĵoj kaj varoj. Sed Art. 25 preskribas, ke la respondeco de la transportisto estas senlima, se, laŭ la franca originalo, "*le dommage provient de son dol ou d'une faute qui, d'après la loi du tribunal saisi est considérée comme équivalente au dol*" (se la damaĝo estas rezulto de ĝia dolo aŭ de kulpo kiu, laŭ la juro de la kortumo ŝarĝita pri la afero, estas ekvivalento de dolo). Tiu maltaŭga formulo estis akceptita post longaj diskutoj, en kiuj la termino *faute lourde* (ekstrema neglekto) estis proponita, sed malakceptita, ĉar la brita reprezentanto prave asertis, ke la franca koncepto de *faute lourde* ne ekzistas en la angla juro kaj tial, se tradukita per la sole ebla *gross negligence*, havus nenian juran sencon.

(*) Kiel antaŭvidite, Hispanio kaj Portugalio efektive aliĝis, tiel ke la nombro de oficialaj lingvoj nun estas naŭ.

Aliflanke, la koncepto de *dol* en la franca juro (kaj en juro de pluraj aliaj landoj) estas eĉ pli malfacile tradukebla en la anglan kaj tial, fine, oni akceptis la supran formulon de *dol ou d'une faute...équivalente au dol*. Tiuj ĉi terminoj estis malprecize tradukitaj en la angla Akto (leĝo) pri Aera Transporto de 1932 kaj en la oficiala usona traduko per *wilful misconduct or...default...equivalent thereto*. Verŝajne neniu regulo de konvencia internacia juro kaŭzis pli da teoriaj diskutoj, juraj argumentoj kaj procesoj, ol la obskuraj kaj neadekvate tradukitaj preskriboj de Art. 25 pri la senlima respondeco de la transportistoj.

Se temas pri plurlingvaj konvencioj, kaj se ĉiuj tekstoj estas egale validaj, la tuta afero konsiderinde komplikiĝas pro la oftaj malsamecoj inter unu versio kaj la alia aŭ aliaj. Eĉ la nomo de Unuiĝintaj Nacioj ne estas identa en la kvin oficialaj lingvoj. En la angla, franca kaj hispana aŭtentikaj tekstoj ĝi estas *Unuiĝintaj Nacioj (UN)*, sed en la rusa same aŭtentika teksto ĝi aperas kiel *Organizacio de Unuiĝintaj Nacioj (OUN)*. En la teksto mem troviĝas tre multaj malsamecoj.

Diference de la Ĉarto de UN, la Statuto de la Internacia Kortumo en Hago, kvankam unu el la ĉeforganoj de UN, estas verkita en la angla kaj franca, kaj ambaŭ tekstoj estas aŭtentikaj. Tamen, en pluraj lokoj ili diverĝas, kio kelkfoje obstaklas la eltrovon de la ĝusta senco. Ekzemple, en la franca teksto de Art. 36 troviĝas la vortoj *compétence* kaj *jurisdiction*, dum la angla teksto uzas por ambaŭ nocioj nur *jurisdiction*, ĉar la angla *competence* ne respondas al la franca *compétence*. En la unua proceso inter Britio kaj Albanio pro la incidentoj en la Markolo de Korfuo (objeto de Albanio), en kiu la aŭtoro de tiu ĉi traktaĵo estis konsilisto-advokato de Albanio, la demando stariĝis ĉu la kortumo havis kompetentecon por juĝi la konkretan kazon, kvankam ĝia ĝenerala jurisdikcio ne estis neata. La demando estis tute konforma al la franca aŭtentika teksto. Sed laŭ la angla teksto, same aŭtentika, tio estis sensencaĵo, ĉar ĝi ne distingas inter kompetenteco kaj jurisdikcio, kio malebligas aserti, ke la Kortumo samtempe havas kaj malhavas *jurisdiction*. La Esperantlingva traduko de Art. 36 de la Statuto konservas per la terminoj *kompotenteco* kaj *jurisdikcio* la sencon de la franca aŭtentika teksto, kiu donas la ĝustan juran informon.

En la Eŭropa Ekonomia Komunaĵo la malfacilaĵoj estas eĉ pli grandaj, ĉar EEK estas multrilate supernacia laŭ sia

karaktero, daŭre kreas sian propran, eŭropan juron, kiu parte aplikiĝas rekte al la civitanoj de la ŝtatoj-membroj, do sur teritorioj kun apartaj internaj juraj sistemoj, tial kun apartaj juraj terminoj kaj juraj tradicioj(6).

Jen 2-3 el centoj da ekzempleroj nur por ilustru kelkajn malfacilaĵojn en la tradukado de la Traktato de Romo (1957) el la franca en la anglan pro la malsameco de signifoj en la du lingvoj. La franca *mission* estas tradukita per *task* en Art. 2, sed per *objective* en Art. 5; la franca *dispositions législatives* per *law*; *dispositions réglementaires* per *regulations*; *dispositions administratives* per *administrative actions* - ĉiuj troviĝintaj en Art. 48; la franca *domicile* ne estas tradukita per la alisenca angla *domicile*, sed per *home*, dum la franca *résidence* ja estas tradukita per *residence*, ambaŭ en Art. 125, ktp.

Jen plia ekzemplo. Art. 48/2 de la Traktato de EEK preskribas la abolon de kia ajn diskriminacio inter "la laboristoj de la ŝtatoj-membroj" surbaze de ilia ŝtataneco koncerne dungon, salajron kaj aliajn laborkondiĉojn. Ekestis duboj pri la demando, ĉu tiu regulo rilatas al ĉiuj laboristoj rezidantaj (konstante loĝantaj) en la ŝtatoj-membroj, kiel implicas *Arbeitnehmer der Mitgliedstaaten*, aŭ nur al la ŝtatanoj de tiuj landoj konforme al *travailleurs des Etats Membres* laŭ la same aŭtentika franca teksto. La Konsilio aplikis la principon de restriкта interpretado kaj limigis tiun rajton nur al la ŝtatanoj (Reglamento 1408/71, pli frue Reg. 3). En la komenco eĉ ne estis klare ĉu la vorto *laboristo* en Art. 48 rilatas ne nur al manlaboristoj, sed ankaŭ al oficistoj, eĉ al tiuj en gvidaj pozicioj, konforme al la senco de *Arbeiter* en la germana juro, aŭ ĝi havas malpli vastan sencion. Poste la senco estis precizigita per la termino "salajrogajna okupo" (angle: *wage earning occupation*), do rilatas al ĉiuj salajrataj gelaboruloj.

Specialaj, tre komplikaj prilingvaj reguloj estas aplikataj en la Kortumo de la Komunaĵo. Ĉi tie sufiĉas diri, ke ĉiuj sep lingvoj(*) estas oficialaj lingvoj de la Kortumo, sed unu el ili povas esti uzata kiel procedura lingvo.

Montriĝas, ke internacijuraj tekstoj ne malofte ege malsamas malgraŭ la elstara kompetenteco de la tradukistoj. Ju pli da lingvoj estas aŭtentikaj, des pli da

(*) Nun naŭ lingvoj.

problemoj ĉu en la ĝenerala internacia juro ĉu en iu el la regionaj. Tiuj problemoj estas solvataj laŭ la reguloj de jura interpretado, nuntempe entenataj en Art. 31-34 de la Viena Konvencio pri la Juro de Traktatoj de 1969, kiu grandparte reflektas la antaŭe ekzistantan praktikon.

Ankaŭ alia granda fonto - la ĝeneralaj juraj principoj, rekonitaj de la civilizitaj nacioj - estas ne sufiĉe konata al la doktrino. Se la Internacia Kortumo de UN pro sia vasta internacia konsisto posedas maksimuman scion pri la ĉefaj juraj sistemoj kaj juraj familioj de la mondo, tion certe oni ne povas diri pri la unuopaj specialistoj de internacia juro.

La multlingveco kaj la terminologiaj malsamecoj sendube, do, kaŭzas seriozajn problemojn ankaŭ en la internacia juro mem kaj prezentas obstaklon el la establo kaj studo de ĉiuj juraj principoj kaj reguloj de tiu jura branĉo; obstaklon al la plua evoluo de la scienco de internacia juro kaj al senperaj kontaktoj de personoj esplorantaj, studentaj, instruantaj kaj kree produktantaj sur tiu ĉi kampo.

2.2 Kompara Juro

2.2.1 Terminologio. - La terminologiaj problemoj sur la kampo de kompara juro estas konsiderinde pli grandaj, ol la skize prezentitaj en la sfero de internacia juro.

Kiel menciite en la sekcio 1.1, supre, lingvo ĉiam spegulas difinitan socian realaĵon, kiu determinas la bezonojn de pensado kaj komunikado en la koncerna socia medio. Sekve, se en iu jura sistemo tute ne ekzistas difinita jura koncepto aŭ nocio, kiu ekzistas en alia interna sistemo, ankaŭ la respektiva jura faktermino troviĝos, kompreneble, en la dua interna jura sistemo, sed ne en la unua. Ekzemple, la anglaj terminoj *solicitor*, *barrister*, *manslaughter* kaj multaj aliaj ne estas tradukeblaj en la francan, aŭ germanan, aŭ kiu ajn alian eŭropan lingvon, ĉar tutsimple en ili ne troviĝas la respondaj fakaj terminoj pro la foresto de tiuj nocioj mem en la juraj sistemoj de la koncernaj ŝtatoj. La sola racia ebleco en tiaj okazoj estas prunti la terminon el alia lingvo kaj uzi ĝin kiel fremdan aŭ naciigitan en la propra nacia lingvo, se la strukturo de la koncerna lingvo tion permesas, aŭ kiel internaciigitan vorton en la Internacia Lingvo. Ekzemple estas multe pli bone diri *kolĥozo*, *sovĥozo*, *artelo* ks. surbaze de la rusaj *kolĥoz*, *sovĥoz*,

artelj, ol traduki per "mastruma agrikultura kolektivo", "sovetia agrikultura entrepreno", "libervola unuiĝo por agrikultura produktado", aŭ simile. En ĉiu okazo necesas difini kaj klarigi la terminojn konforme al la preciza signifo, kiun ili havas en la lingvo, el kiu ili estas prenitaj. Tia termino, foje enkondukita en la lingvon, donas tutcerte, almenaŭ en Esperanto, multajn eblecojn de derivado: *kolhoza proprieto, kolhozano, kolhozanino*, ktp.

Plej ofte en la lingvoj de la komparataj internaj juraj sistemoj, apartenantaj al la sama jura familio (aŭ en alia lingvo se oni verkas en ĝi), troviĝas ĝeneralaj juraj terminoj por la traktataj konceptoj aŭ nocioj, sed la termino en unu lingvo ne kovras la saman koncepton aŭ nocion en la alia. Ekzemple, eĉ la plej elementaj terminoj kiel *proprieto, posedo, civila juro, krimo, kortumo, juĝisto, advokato, notario* kaj centoj da aliaj troviĝas ne nur en la franca, itala, germana, hispana kaj aliaj lingvoj de la romiisma jura familio, sed ankaŭ en la angla, rusa, pola, kroata kaj aliaj lingvoj de internaj juroj apartenantaj al aliaj juraj familioj. Tamen, la juraj nocioj, kiujn ili kovras, estas tre malsamaj en la respektivaj juraj sistemoj. Sekve, nur per precizaj difinoj kaj ofte per multaj aldonaj klarigoj oni povas eviti konfuzon kaj miskomprenojn.

2.2.2 Mistradukoj pro nescio. - Gravaj eraroj okazas ankaŭ pro nesufiĉaj lingvosocioj kaj/aŭ nekontentigaj konoj de la komparataj juraj sistemoj.

En verko de mondkonata usona kolego la rusa *socialistiĉeskij* (socialista) estis tradukita en la anglan per *social* anstataŭ per *socialist*. Rezulte la aŭtoro eksplikis sur pluraj paĝoj, ke la sovetaĵoj aplikas juron konforme al sia *social consciousness* (socia konscio) anstataŭ *socialist consciousness* kaj, kompreneble, pro tiu mistraduko faris komplete erarajn konkludojn. Cetere, eĉ se li estus korekte tradukinta per *socialist consciousness* (socialista konscio), li estus devinta ekspliki la sencon de tiu esprimo en la sovetaĵoj kaj praktiko por prezenti la ĝustan sencon en kiu ajn eksterversovetia medio, precipe en la angle parolantaj landoj.

En alia verko la rusa kriminaljura termino *umysel* (dolo) estis erare tradukita per *malice* (malico) kun simile eraraj konkludoj, ĉar en la sovetaĵoj krima juro - same kiel en multaj aliaj kriminaljuraj sistemoj - dolo estas unu el la

formoj de kulpo, dum malico povas esti unu el la konstitujaj elementoj (ruse *sostav*, germane *Tatbestand*) de iuj krimoj (ekzemple malica huliganismo), kiu implicas ankaŭ dolon, dum tuta aro da krimoj povas esti perpetritaj (faritaj) dole, sed sen malico.

Tiaj eraroj abundas kaj kaŭzas amason da miskomprenoj.

2.2.3 Malsameco de terminoj. - Necesus atingi - kaj tio estas ebla - ke en difinita lingvo oni uzu ĉiam la saman terminon por la sama nocio el alia jura sistemo por povi tuj identigi la noción en diversaj verkoj. Nun okazas, ke, depende de la personaj preferoj de la aŭtoroj, oni uzas en la sama lingvo diversajn terminojn por difinita nocio en alia jura sistemo. Tio precipe okazas en la angla kaj usona variantoj de la angla lingvo rilate la rusajn terminojn. Ekzemple, la rusa *obščēnarodnoje gosudarstvo* (tutpopola ŝtato) estas tradukata per *all-people's state* aŭ *state of the entire people*, aŭ simile. La rusa *pravosposobnostj* (jura kapablo) per *juridic capacity*, *juridical capacity*, *legal capacity*; la rusa *dejesposobnostj* (agokapablo) per *capacity to act*, *legal capacity* (vidu la konfuzon kun jura kapablo), *capacity to enter into legal transaction*, k.s.; la rusa *umysel* (dolo) per *intent*, *intention*, *premeditation* kaj alimaniere inkluzive la jam menciitan erarigan *malice*. Same tiel pri multaj aliaj terminoj el sovetia kaj orienteŭropaj internaj juraj sistemoj.

Aliflanke ofte okazas, ke por malsamaj fakaj terminoj, indikantaj malsamajn nociojn, oni uzas unusolan en la lingvo de la traduko, kio siavice kaŭzas konfuzon. Ekzemple, la rusaj fakterminoj *rajon* (distrikto), *kraj* (teritorio) kaj *oblastj* (regiono) kelkfoje estas tradukataj per la sama angla *district* por la tri malsamaj sovetiaj nocioj. La ses jugoslaviaj respublikoj estas kelkfoje nomataj *provinces* (provincoj), dum la provincoj estas same tiel nomataj *provinces*, kio rezultigas, ke Jugoslavio konsistas el ses provincoj kaj du provincoj en unu el la provincoj, anstataŭ ses respublikoj kaj du provincoj en unu el ili. Ktp., ktp.

2.3 Eblaj Plibonigoj

Diversaj provoj estis faritaj por unuecigi la juran terminaron. Ankaŭ en la sino de la Eŭropa Konsilantaro okazis konferencoj, kiuj pritraktis tiun demandon. La

rezultoj ne povis kaj verŝajne neniam povos esti tute kontentigaj pro la ĵus skizitaj kaŭzoj, sed tutcerte almenaŭ io povus esti plibonigita en du stadioj:

(i) Firme unuecigi la terminaron en ĉiu unuopa nacia lingvo por la juraj konceptoj kaj nocioj de aliaj juraj sistemoj, kaj akcepti internacian transliterumadon, kiam ajn tio eblas. Tiun laboron devus entrepreni la institutoj pri internacia kaj pri kompara juro, aŭ similaj kompetentaj instancoj de diversaj landoj. La aŭtoroj, profesoroj, diplomatoj, interpretistoj, tradukistoj kaj aliaj fakuloj devus rigore observadi la terminojn tiel establitajn.

(ii) Paralele, sed precipe post tio, estus eble esplori ĝis kiu grado oni povas internacie unuecigi la juran terminologion. La neŭtrala Internacia Lingvo povus doni ankaŭ en tiu laboro grandajn servojn kiel pontolingvo kaj kiel lingvo por la bazaj juraj difinoj.

3. PROBLEMOJ KAJ SOLVOJ EN LA INTER- NACIA LINGVO

3.1 Karakterizoj

3.1.1 Aktuala stato. - La originala kaj traduka jurfaka verkaro en la Internacia Lingvo certe ne estas granda kompare kun la jurfaka literaturo en la lingvoj de la grandaj nacioj, sed ĝi estas tamen rimarkinda el pluraj vidpunktoj, precipe el tiu de la preparolata terminologia demando. En Esperanto jam estas publikigitaj juraj verkoj kaj konsiderinda nombro da studoj kaj artikoloj rilatantaj al historio de juro, jurisprudenco, kaj aktualaj temoj en la sferoj de internacia publika juro, internacia privata juro kaj kompara juro en multaj juraj branĉoj. Gravan rolon por la evoluigado de la jura terminologio en Esperanto ludis kaj plu ludas *Internacia Jura Revuo*, organo de Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj, publikigata kiel 48-paĝa kajero du fojojn jare(7). Aperis ankaŭ pluraj internaciaj traktatoj kaj konvencioj en internacilingva traduko, inter kiuj la Ĉarto de Unuiĝintaj Nacioj, la Statuto de la Internacia Kortumo en Hago, la Traktato pri Limigo de Strategiaj Ofensivaj Armiloj, la

Universala Deklaracio de Homaj Rajtoj, parte la Fina Akto de Helsinki, k.a. Kvankam ankoraŭ ne ekzistas en Esperanto ia GRANDA JURA TERMINARO laŭ la modelo de tiaj terminaroj en pluraj naciaj lingvoj, tamen troviĝas kelkaj juraj terminaroj(8), kiuj, kune kun la fakaj terminoj uzataj en *Internacia Jura Revuo*, kontentigas la nunajn bezonojn. Paralele kun la kreskanta uzo de la Internacia Lingvo por juraj celoj, kio siavice dependas de la ĝenerala disvastiĝado de Esperanto en la mondo, plu kreskas ankaŭ la nombro de la internacilingvaj juraj terminoj laŭ la vojoj prezentotaj sube en 3.2 kaj 3.3.

3.1.2 Specifeco. - Esperanto ankoraŭ ne estas - kaj verŝajne dum sufiĉe longa tempo ne estos - oficiala lingvo de kiu ajn interŝtata organizaĵo. Ĝis nun neniu internacia konvencio estas verkita en la Internacia Lingvo. Ne ekzistas unusola leĝo aŭ alispeca jurdona akto originale farita en Esperanto. Sekve, el internacilingva vidpunkto la tuta juro - ne nur la hejma de diversaj landoj, sed ankaŭ la internacia - estas "fremda juro". Tio havas sian malavantaĝan flankon, ĉar forestas aŭtentikaj internacilingvaj difinoj pri juraj konceptoj, nocioj kaj preskriboj. Sed, kompare kun la pritraktado de kiu ajn "fremda juro" en kiu ajn nacia lingvo, tio havas ankaŭ sian avantaĝan flankon, ĉar (i) la juraj terminoj en Esperanto ne estas ŝarĝitaj de unuopaj apartaj nacilingvaj sencoj, kaj (ii) la monde internacia konsisto de la esperantlingva komunizaĵo, inkluzive la juristojn, faciligas la solvadojn de terminologiaj problemoj laŭ la principo de maksimuma internacieco, konsiderante tamen la nacilingvajn sencojn kaj nuancojn de la koncernaj terminoj. La avantaĝoj superas la malavantaĝojn, se tiun malfacilan laboron entreprenas juristoj alte kompetentaj en siaj juraj branĉoj, konsciaj pri la kondiĉiteco de la nacilingvaj juraj terminoj, kaj, krome, bonegaj sciantoj kaj de la respektivaj naciaj lingvoj kaj de Esperanto.

3.2 Internacia Juro

Pro la internacia identeco de la bazaj nocioj, kiel eksplicite en 2.1, en tiu ĉi jura branĉo temas pli multe pri dilemoj, ol pri veraj problemoj. La demando estas, ĉu krei fakan terminon el radikoj jam troviĝantaj en Esperanto, aŭ uzi ekzistantan radikon kun aldona faka

senco, aŭ enkonduki novan terminon konforme al Regulo 15 de la Fundamento de Esperanto.

Efektive, prenante en konsideron la postulaton de jura precizeco, la principon de internacieco kaj la aglutinan karakteron de Esperanto, necesis kaj plu necesos apliki jen unu, jen alian eblecon por trovi la plej adekvatan terminologian solvon, ebligantan ankaŭ, se iel eble, vastan derivadon el la elektita termina radiko. En ĉiu el la tri kazoj necesas doni difinojn kaj/aŭ klarigojn. Kelkaj ekzemploj ilustru la tri metodojn.

3.2.1 Ekzistantaj radikoj. - Tiu ĉi metodo estas multe aplikata, interalie ankaŭ por la nomoj de diversaj interŝtataj organizaĵoj kaj de iliaj organoj aŭ instancoj. Al tiu speco de fakaj terminoj apartenas, ekzemple, juro, internacia publika juro, regiona juro, interna juro, fremda juro, juraj sistemoj, juraj familioj, komunjuro, konvencio, traktato kaj aro da aliaj por menciitaj nur la jam uzitajn en tiu ĉi artikolo, eĉ ne parolante pri tre multaj aliaj, samkarakteraj.

El la nomoj de la organizaĵoj kaj de iliaj organoj aŭ instancoj estu menciitaj nur kiel ekzemploj: Ligo de Nacioj, Unuiĝintaj Nacioj (UN), Ĝenerala Asembleo (ekz. de UN), Konsilio de Sekureco, Ekonomia kaj Socia Konsilio, Kuratoreca Konsilio, Internacia Kortumo, Internacia Labor-Organizaĵo (ILO), Internacia Organizaĵo por Civila Aviado (IOCA), Eŭropa Komunaĵo, Eŭropa Konsilantaro(9), Konsulta Asembleo (ekz. de la Eŭropa Konsilantaro), ktp.

Oni ne ricevu la impreson, ke la enkonduko de tiaspecaj fakaj terminoj, bazitaj sur ekzistantaj Esperanto-radikoj, estis ĉiam afero tre simpla, ne postulanta kian ajn pripensadon. Eĉ se temis sole pri la nomo de iu organizaĵo aŭ de iu el ĝiaj organoj, necesis atente konsideri almenaŭ la veran senco de la nomo kaj, certagrade, la komencliterojn de ĝiaj konsistaj vortoj, por ke la mallongigo, se iel eble, respondu al la plej oftaj mallongigoj en la plimulto de naciaj lingvoj. Ekzemple, kiam en miaj unuaj postmilitaj artikoloj en Esperanto pri iu internacijura temo kaj en la verko *Aktualaj Problemoj de la Nuntempa Internacia Vivo* mi uzis la nomon "Unuiĝintaj Nacioj", kelkaj opiniis, ke la nomo devus esti "Unuigitaj Nacioj". Ekestis publika diskuto en gazetoj. Mi klarigadis, ke oni devas ne sklavece traduki el la okcidenteŭropaj oficialaj lingvoj de la Ĉarto (la ĉinan, bedaŭrinde, mi ne scias), en kiuj

mankas adekvata aktiva participa formo, kaj eĉ en la rusa ĝi estus netaŭga en tia kunteksto, sed ke oni devas reflekti en Esperanto la faktan juran karakteron de UN. Ĉar la vera senco estas, ke tiuj nacioj (ŝtatoj) ja unuiĝis (bedaŭrinde, ne tre sukcese, kio estas eksterterminologia afero), sed ne estis unuigitaj de kiu ajn, mi forte pledis por Unuiĝintaj Nacioj. Tiu formo fine enkondukiĝis kaj nun ĝi estas ĝenerale uzata. (*)

Ankaŭ pri la baza indika nomo de la tri eŭropaj ekonomiaj organizaĵoj, grandparte kunfandiĝintaj per la Traktato de 1965, estis dilemo, ĉu uzi por ili la vorton "komunumo" aŭ "komunaĵo", ambaŭ taŭgaj laŭ la Fundamento kaj spirito de Esperanto. Jam antaŭ trideko da jaroj, kiam la aŭtoro de tiu ĉi artikolo skribis por la unua fojo ion lige kun la Pariza Traktato de la 18-a de aprilo 1951, li decidiĝis por "Komunaĵo", do Eŭropa Komunaĵo pri Karbo kaj Ŝtalo. Poste, en 1957, venis la

(*) Tia estis la situacio en 1984, kiam estis verkita tiu ĉi artikolo. Intertempe, ankaŭ tiun jam bone establitan terminon oni komencis anstataŭigadi per la tute maltaŭga "Unuiĝinta Naciaro". Ĉar mi legis, ke "UEA decidis" estontece uzadi "Unuiĝinta Naciaro", kiel prezidanto de Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ) mi skribis la 31-an de januaro 1986 al la prezidanto de UEA, S-ro G. Maertens:

"... 'naciaro' estas multe pli kohera ol 'nacioj' (komparu ŝafaro-ŝafoj, homaro-homoj, ktp.). Se UEA tiel daŭrigos, baldaŭ iu venos al la ideo ŝanĝi ankaŭ aliajn jam delonge establitaĵojn terminojn, ekz. 'Uŝono' anstataŭ 'Usono', en kiu okazo almenaŭ la pravigo povus esti, ke ja temas pri 'Unuigitaj Ŝtatoj' (kaj ne 'Statoj') de Nordameriko... Mi fakte volus scii kiu en UEA faras tiajn decidojn, katastrofajn por la lingva unueco. Ĉu la estraro, la komitato, la redaktoro de *Esperanto*, aŭ la redaktoro de *UN KAJ NI*, en kiu troviĝas ankaŭ tre multaj alispecaj lingvaj eraroj, inkluzive de elementaj gramatikaj."

Starpunkton identan al la mia esprimis ankaŭ Prof. D-ro Paul Neergaard, vicprezidanto de la Akademio de Esperanto, en sia letero de la 8a de februaro 1986 al la prezidanto de UEA.

Eĉ se la termino "Unuiĝintaj Nacioj" ne estus perfekte adekvata, ĝi devus esti senŝanĝe plu aplikata post 40-jara daŭra uzo por la nomo de UN. Des pli ĝi devas resti senŝanĝa, ĉar ĝi (i) estas plene konforma al la Fundamento de Esperanto, (ii) plej adekvate indikas la karakteron de UN, (iii) estas jam 30 jarojn uzata de IEAJ kaj de ĝia organo *Internacia Jura Revuo*, (iv) estas iusence oficialigita eĉ de UN mem per la Esperanta eldono de la "Ĉarto de Unuiĝintaj Nacioj kaj Statuto de la Internacia Kortumo" fare de la Oficejo de Publika Informado de UN en Novjorko en 1979.

Eŭropa Komunaĵo pri Atoma Energio (Eŭratomo) kaj la Eŭropa Ekonomia Komunaĵo. La vorton "komunaĵo" favoris la fakto, ke "komunumo" estis jam delonge uzata en la senco de baza teritoria-administra unuo kaj historie kaj aktuale en multaj ŝtatoj, kaj ke necesis klare distingi inter, ekzemple, "eŭropaj komunumoj" en la senco de bazaj teritoriaj-administraj unuoj, unuflanke, kaj la nova "Eŭropaj Komunaĵoj", aliflanke. Krome, en ĉiuj lingvoj sciataj de la aŭtoro - kaj verŝajne ankaŭ en aliaj - oni faras tiun necesan distingon: kroate aŭ serbe *općina/opština-zajednica*, ruse *obščina-obščestvo*, angle *commune-community*, france *commune-communauté*, itale *comune-comunità*, germane *Gemeinde-Gemeinschaft*. Fine, ankaŭ en la interna juro de iuj ŝtatoj oni distingas inter la du nocioj. Ekzemple, en la jugoslavia konstitucia strukturo oni distingas inter *općina/opština* (komunumo) kaj *zajednica općina/opština* (komunaĵo de komunumoj), kaj diversaj aliaj *zajednice* (komunaĵoj).

Tiel enkondukiĝis "Komunaĵo". En tiu senco ĝi estas difinita ankaŭ en la *Plena Ilustrita Vortaro (PIV)*. Ĝis antaŭ nelonge ĝi estis ĝenerale kaj unuforme uzata por EEK aŭ por kiu ajn el la tri eŭropaj ekonomiaj komunaĵoj, distinge de la europaj komunumoj. Sed en la lastaj 3-4 jaroj oni senrespondece ekuzis por tiuj Komunaĵoj aliajn vortojn: ne nur "Komunumo" sed ankaŭ "Komunumaro", eĉ "Komuno" kaj "Komunoj", per kio oni kreis kaj plu kreas absolute superfluan, neallaseblan konfuzon, malutilan al Esperanto kaj malakcepteblan en jura lingvo, kiu postulas maksimume eblan precizecon.

Unesko estas iom speciala terminologia kazo. La organizaĵo de UN por Edukado, Scienco kaj Kulturo fariĝis konata en la tuta mondo laŭ la mallongigo de sia anglalingva nomo *United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation: U.N.E.S.C.O.*, aŭ UNESCO. Kvankam ankaŭ pri ĝia nomo en Esperanto estis en la komenco iom da diskutoj, tamen tre baldaŭ post la fondiĝo en 1945 establiĝis la nomo UNESCO, skribata nuntempe ankaŭ Unesko.

3.2.2 Aldona faka senco. - Laŭ tiu ĉi metodo oni utiligas ekzistantan Esperantan terminon, sed aldonas al ĝi fakjuran senco, aŭ la necesajn pliajn sencojn. Serio B de la *Sugestoj por Kompletigo de la Jura/Diplomatia Terminaro* de D-ro L. Dubravszky(10) entenas konsiderindan nombron da tiaj sencoj, facile aldoneblaj al la difinoj en *PIV*. Jen nur kelkaj el ili:

Agenturo (PIV 15): la personalo de agentejo kiel funkcianta korporacio.

Aĝdojeno (PIV 200): la plejaĝulo inter samranguloj.

Bonaj servoj (PIV 980): okaze de diskutoj inter du ŝtatoj, tria ŝtato proponas siajn bonajn servojn por forigi la krizon inter la kontestantaj (disputantaj) partioj. Bonaj servoj ne estas rifardataj kiel enmiksiĝo en la internajn aferojn de la kontestantaj (disputantaj) ŝtatoj.

Diplomatia imuneco (PIV 420): ŝirmiteco de diplomatoj kontraŭ la leĝoj de la ŝtato, en kiu ili plenumas sian funkcion kaj de aliaj ŝtatoj dum oficialaj vojaĝoj.

Ĝentlemana interkonsento (PIV 366): parola, neskribita interkonsento inter diplomatoj.

Nunciaturo (PIV 750): buroo de la Apostola Nuncio en rango de ambasado.

Pupŝtato (PIV 888): ŝtato, kies suvereneco estas kontrolata de alia ŝtato. Ankaŭ: satelita ŝtato.

Multaj aliaj ekzistantaj vortradikoj kun aldonaj fakaj sencoj estas uzataj en Esperantaj tekstoj rilatantaj al internacia juro. Jen nur kelkaj ekzemploj:

Blokado (PIV 114): efektiva izoligo de malamika marbordo per militŝipoj por preventi eniron aŭ eliron de kiu ajn ŝipo; laŭ iuj aŭtoroj, blokadon oni povas efektivigi ankaŭ per militaviadiloj.

Kompromiso (PIV 538): speciala interkonsento, per kiu du aŭ pluraj ŝtatoj submetas sian disputon al arbitracia aŭ kortuma instanco por prijugo.

Okupacio (PIV 761): (i) akiro de titolo (v. sube en 3.2.3) al nenies teritorio (*territorium nullius*) per efektiva, paca, aperta posedo; (ii) ĉeesto de ŝtataj organoj (armeaj fortoj) sur teritorio de alia ŝtato kun ties konsento en tempo de paco (paca okupacio); (iii) posedo de malamika teritorio dum milito (milita okupacio).

Opcio (PIV 766): rajto donita al loĝantoj de cedita teritorio konservi la antaŭan ŝtatanecon, aŭ akiri tiun de la ŝtato, al kiu la teritorio estas cedita.

Rezervo (PIV 923): (i) eksplicita deklaro, per kiu subjekto de internacia juro (ŝtato aŭ alia rekonita subjekto) preventas, ke ĝiaj rajtoj estu prejudicitaĵoj (v. sube en 3.2.3) pro silento (nereago); (ii) klaŭzo, per

kiu unu partio limigas la akcepton de iu traktato, aŭ unuopajn preskribojn de iu traktato.

Tiuj kelkaj ekzemploj montras la grandajn eklecojn uzi ekzistantajn Esperanto-radikojn en internacijura senco, aŭ kun plia internacijura senco. Al specialistoj pri internacia juro kaj grandparte ankaŭ al aliaj juristoj ne necesas doni klarigojn; en internacijuraj tekstoj celantaj ankaŭ pli vastan publikon, ekzemple en tiu ĉi traktaĵo, almenaŭ minimumaj klarigoj pri la sencoj ŝajnas utilaj.

3.2.3 Novaj terminoj. - Se ne eblas solvi iun terminologian demandon laŭ la du prezentitaj metodoj, necesas enkonduki novan terminon. En la kunligitaj sferoj de internacia juro, internaciaj rilatoj kaj diplomatio abundo da necesaj terminoj estis enkondukitaj post la Dua Mondmilito. Tio okazis laŭgrade, paralele kun la ampleksiĝanta pritraktado de internacijuraj/diplomatiaj temoj en Esperanto ne nur en *Internacia Jura Revuo* kaj en aliaj periodaĵoj aŭ kolektoj de artikoloj kaj studoj(11), sed ankaŭ en prelegoj kadre de la iama Internacia Somera Universitato, ekster tiu kadro en diverslandaj universitatoj(12) kun nacilingvaj tradukoj, kaj multnombraj aliloke.

Sufiĉas nur kelkaj el la multaj kazoj por montri kial necesis enkonduki novajn terminojn. Tipaj ekzemploj estas: asembleo, sesio, konciliacio kaj mediacio. Neniu el tiuj vortoj troviĝis en la *Plena Vortaro (PV)* de E. Grosjean-Maupin, la plej granda kaj valora antaŭ 1953.

Asembleo/sesio: En la komenco mi uzis "kunveno" por tiu ĉeforgano de UN, laŭ la principo en 3.2.2. Poste montriĝis, ke tamen necesas distingi inter nomo de organo kaj ordinara kunveno. Sekve, jam en la menciita libro *Aktualaj Problemoj de la Nuntempa Internacia Vivo* (1952) mi ekuzis por tiu organo la terminon "asambleo". Post la apero de la *Suplemento* de G. Waringhien al *PV*, pro lingva disciplino mi ŝanĝis al "asambleo"(13). Samtempe montriĝis, ke necesas distingi inter unufoja kunveno aŭ kunsido, unuflanke, kaj serio da tiaj kunvenoj aŭ kunsidoj, aliflanke. Tiel estis enkondukita la termino "sesio". Do, tute klare: la Dua Kunveno de la Tria Sesio de la Ĝenerala Asembleo de UN, anstaŭ la tute malklara: la Dua Kunveno de la Tria Kunveno de la Ĝenerala Kunveno de UN. Tamen, ankaŭ tion oni siatempe devis klarigadi al tiuj, kiuj riproĉe demandadis kial ni havu du "superfluaĵajn" neologismojn "aldone al la samsenca" kunmetaĵo "kunveno". Tiel ĉiam okazas, kiam

nefakuloj, kvankam eble eĉ bonaj sciantoj de Esperanto, enmiksiĝas en demandojn, pri kiuj ili ne kompetentas. Ambaŭ terminoj nun troviĝas en *PIV* kaj estas ĝenerale uzataj. Tial ili jam apartenas al la kategorio de ekzistantaj radikoj.

Mediacio/konciliacio: Skribante en la fruaj kvindekaj jaroj pri la pacaj metodoj por solvado de interŝtataj disputoj, mi iom hezitis, ĉu uzi en Esperanto la vortojn "perado" kaj "pacigo" konforme al la principo en 3.2.2, aŭ apliki Regulon 15 de la Fundamento kaj enkonduki la tre internaciigitajn terminojn "mediacio" kaj "konciliacio", laŭ la francaj *médiation* kaj *conciliation*, kaj la anglaj *mediation* kaj *conciliation*. Pro la tre vasta uzado de "perado" kaj "pacigo" kun diversaj nuancoj, kiel ankaŭ pro la specifeco de tiuj du metodoj en internacia juro (kaj ankaŭ ekster tiu jura branĉo), mi decidiĝis enkonduki la terminojn "mediacio" kaj "konciliacio" en la sencoj eksplikitaj sur p-oj 55-56 de *Aktualaj Problemoj*. La du terminoj poste eniris en la Esperanto-tradukon de ĉap. VI de la Ĉarto de UN pri Paca Solvado de Disputoj.

"Mediacio" kun bona ĝenerala difino troviĝas en *PIV*, sed "konciliacio" forestas. Tial, konciza ekspliko: diference de la mediacia metodo, laŭ la konciliacia la pacigan rolon ludas konciliacia komisiono konsistanta el malpara nombro da neŭtralaj kompetentuloj (famaj juristoj kaj ev. aliaj fakuloj), elektitaj de la disputantaj partioj. La konciliacia komisiono proponas solvon, kiun la partioj povas akcepti aŭ rifuzi. En la lasta okazo la komisiono povas proponi alian solvon, eventuale plian, se ankaŭ la dua estas rifuzita. Tiu paciga metodo estas pli ŝatata, ol mediacio.

Pluraj novaj internacijuraj terminoj kun taŭgaj difinoj troviĝas en Serio A de la *Sugestoj* de D-ro Dubravszky. Jen kelkaj: denonci, desavui, designi, detento, devolucio, dispensi, konferi, notifiki, portfolio, preamblo, ŝmugli, k.a.

El aliaj necesaj terminoj estu koncize difinitaj nur la du uzitaj supre en 3.2.2: "titlo" kaj "prejudico".

Titlo (latine *titulus*, france *titre*, angle *title*, itale *titolo*, kaj internaciigite ankaŭ en aliaj lingvoj) estas jura kaŭzo aŭ bazo de iu rajto. En la difino de "okupacio" (i) en 3.2.2, la efektiva, paca, aperta posedo de nenies teritorio estas la *titlo* por akiro de tiu teritorio. En Esperanto, same kiel en kelkaj naciaj lingvoj, oni eble povus uzi "titolo" por tiu jura nocio, sed "titlo" estas

preferinda por eviti konfuzojn: "titlo je titolo" estas klara, "titolo je titolo" malklara.

Prejudico (angle *prejudice*, france *préjudice*, itale *pregiudizio*, internaciigite ankaŭ en aliaj lingvoj, precipe en adjektiva kaj adverba formoj) egalas al antaŭjuĝo, sed en jura senco ĝi signifas materian aŭ moralan damaĝon, kaŭzitan per erara opinio bazita sur neadekvataj faktoj. Uzata ĉefe en negativa formo (sen prejudico, senprejudice) por preventi tiajn damaĝajn sekvojn, kiel en la difino pri "rezervo" (i) en 3.2.2. En tiu senco ŝtatoj deklaras ion sen prejudico por siaj rajtoj, ekz. rekonas ian damaĝon sen prejudico rilate sian respondecon; aŭ partoprenas ian konferencon sen prejudici la akcepton aŭ malakcepton de ĝiaj decidoj. Uzi la vortojn "antaŭjuĝo" kaj derivaĵojn ne estas eble, ĉar en Esperanto "antaŭjuĝo" ne povas indiki la damaĝon kaŭzitan de antaŭjuĝo. "Prejudico" troviĝas en la *Sugestoj* de Dubravszky, sed la supraj aldonaj klarigoj montras kial necesis enkonduki tiun terminon.

3.3 Kompara kaj Interna Juro

En la sfero de kompara juro, necese inkluzivanta internan juron, la situacio estas pli komplika.

Kompreneble, ankaŭ verkante en la Internacia Lingvo la aŭtoroj renkontas malfacilaĵojn, kiujn, pro la prezentita objektiva malsameco de signifoj en internaj juroj, neniu lingvo povas plene solvi. Tamen, la malfacilaĵoj estas multe malpli grandaj pro la neŝargĝiteco de la internacilingvaj terminoj per nacilingvaj sencoj, ol en la naciaj lingvoj. La ĉefa problemo estas difini la jurajn terminojn vaste, sed ne pli vaste ol nepre necese, por ke ili maksimume precize kovru la koncernajn jurajn konceptojn kaj nociojn en la kvar juraj familioj (ekz. propio, krimo), aŭ almenaŭ en tri aŭ du el ili (ekz. dolo, civila juro), aŭ eĉ nur en unusola (ekz. ekvito). Tio ebligas la uzon de la sama termino por tradukado de juraj tekstoj aŭ pritraktado de juraj temoj rilatantaj al ĉiuj aŭ al la respektivaj juraj familioj kaj iliaj internaj juroj. Post la jam faritaj analizoj, apenaŭ necesas aldoni, ke, aplikante iun juran terminon al difinita jura familio aŭ interna juro, necesas klarigi la precizan sencon, kiun ĝi havas en tiu familio aŭ interna juro. Krome, se iu jura nocio - kaj tial ankaŭ la termino - ekzistas en iu interna juro, sed ne en aliaj, la plej taŭga solvo estas

enkonduki en Esperanton tian nacilingvan terminon en internaciigita formo (ekz. sollicitoro, soveto), aŭ uzi ekzistantan Esperantan vorton kun aldono, parenteze, de la originala nacilingva termino (ekz. "kontraŭjura ordinara hommortigo" /*mainslaughter*/ distinge de "antaŭplanita aŭ antaŭpripensita hommortigo" /*murder*/ en la angla juro)(14).

Sur tiu ĉi kampo ekzistas tri specoj de terminoj en Esperanto: (i) ĝeneralaj vortoj uzataj en jura senco, (ii) juraj terminoj en ĝenerala uzo, (iii) specifaj terminoj uzataj ekskluzive aŭ preskaŭ ekskluzive por juraj celoj. Plian fojon estu donitaj nur kelkaj ekzemploj por klarigi la karakteron de ĉiu el la tri grupoj.

3.3.1 Ĝeneralaj vortoj en faka senco. - Ekster la juristaj medioj verŝajne troviĝas nur tre malmultaj personoj, kiuj scias, ke "aĵo" havas specialan, tre gravan juran sencon en ĉiuj juraj branĉoj, precipe en civila juro. Tamen, en tiu senco ĝi estas uzata almenaŭ ekde 1931, kiam D-ro Liebeck difinis ĝin en sia *Juristisches Wörterbuch* (Jura Vortaro) jene: "aĵoj en la senco de la leĝo estas nur (konkretaj) materiaj objektoj". Tio estas traduko de difino de la germana *Sache* laŭ germana juro, sed bonege uzebla ankaŭ en aliaj juraj sistemoj. Tiel ni havas: movebla aĵo, nemovebla aĵo, individue difinita aĵo, genre difinita aĵo, konsumebla, nekonsumebla, ĉefa, akcesora aĵoj ktp. Alia afero estas kian precizan sencon havas tiuj terminoj en iu jura familio aŭ en unuopa interna juro. Ekzemple, ĉu elektra kurento, gaso, telefono, atoma energio k.s. estas moveblaj aĵoj, kiujn oni povas ne nur vendi, aĉeti ktp., sed ankaŭ ŝteli, aŭ ili ne havas tian karakteron. Tion difinas la leĝoj de unuopaj ŝtatoj.

Alia tiaspeca vorto estas "teni", iom tro ĝenerale difinita por juraj celoj en *PIV* sur p. 1096 (signifo 6). En strikte jura senco "teni" signifas havi moveblan aŭ nemoveblan aĵon sub sia fakta regado, diference de "posedi" aŭ "proprieti".

3.3.2 Juraj terminoj en ĝenerala uzo. - Al tiu grupo apartenas la ĵus menciitaj "posedi" kaj "proprieto". En *PIV* (852 kaj 877) ambaŭ estas kontentige difinitaj kiel juraj terminoj en ĝenerala uzo, kvankam la egaligo "posedrajto = proprieto" estas malĝusta. En strikte jura senco posedrajto ne estas egala al proprieto, sed io alia. Por nejuristoj estas utile iom ekspliki la diferencon.

"Posedo" estas fakta plenumado de povoj ligitaj al iu rajto kaj konduto de la posedanto kiel titlohavanto (v. en 3.2.3) senkonsidere al la valideco de la titolo. En la romia juro necesis *corpus*, t.e. la fakta tenado de la aĵo, kaj *animus*, t.e. la jure rekonita volo realigadi la povon en sia nomo. Diference, simpla tenado (*detentio*) estis fakta tenado de la aĵo sen la volo teni ĝin kiel sian (*possessio naturalis* = natura posedo). Tial ne nur ŝtelisto, sed ankaŭ luprenanto, lombardisto k.a. estis tenantoj, ne posedantoj.

Laŭ la moderna koncepto, enirinta, interalie, en la svisan kaj germanan civilajn kodojn, ekzistas du specoj de posedo: proprieta posedo (*Eingenbesitz*) kaj uzo-posedo (*Fremdbesitz*). La proprieta posedo egalas al la romia: la posedanto kondukas al la aĵo kiel al sia. Male, se temas pri uzoposedo, la posedanto ne kondukas kiel proprietulo de la aĵo, sed rilate al ĝi plenumas iajn faktajn agojn en sia intereso: luprenanto, uzoprenanto, titlohavanto de servitudo, lombardisto estas posedantoj de la respektivaj rajtoj, kaj ĝuas ne proprietan, sed posedan juran protekton. Nur la proprieta posedo povas transformiĝi en proprieton tra uzukapo sub difinitaj kondiĉoj. Tiel ni havas ankaŭ en Esperanto: propio, posedo de aĵo aŭ rajto, simpla fakta tenado sen posedaj rajtoj.

3.3.3 Specifaj terminoj. - Temas pri terminoj indikantaj specife jurajn nociojn, malofte uzatajn ekster prijuraj tekstoj. En *PIV* estas sufiĉe multaj kun tia karaktero, ekzemple: asizo, ekscpecio, fideikomiso, promulgi, servitudo, uzukapo kaj aliaj tiaspecaj. Unu el ili estas ankaŭ "transakcio", kiu tamen bezonas kompletigon per plia senco en civila juro: ago aŭ neago kaŭzanta establon, modifon aŭ ĉesigon de rajtoj kaj devoj. Pluraj el la laste enkondukitaj, ne troviĝantaj en *PIV*, estas adekvate difinitaj en la *Sugestoj* de Dubravszky, ekzemple: faŭto, inkvesto, inserti, konivi, kontravencio, perpetri, rehabiliti, solliciti, stipuli, k.a. Multaj pliaj estas uzataj (kun piednotaj klarigoj) en la Esperanta literaturo pri juraj aferoj, sed ankoraŭ neregistritaj en aparta terminaro. Jen 2-3 el la multaj, kiujn la aŭtoro jam uzis plurfoje.

Restitucio: restarigo de stato (situacio) kiel ĝi ekzistis antaŭ la perpetro de kontraŭjura ago.

Sukcedo (latine *successio*): transpaso de la tuta havaĵo (proprietaj kaj aliaj rajtoj) de mortinta persono al unu aŭ

pluraj vivantaj personoj; analoge: transpaso de havaĵo de malaperinta jura persono al ekzistanta aŭ ĵus formita alia jura persono; analoge: en internacia juro transpaso de la rajtoj kaj devoj de malaperinta ŝtato al nove formitaj ŝtatoj sur ĝia teritorio, aŭ entute transpaso de rajtoj kaj devoj de unu ŝtato al alia(j) pro teritoriaj ŝanĝoj.

Udienco (itale *udienza*, france *audience*, angle *hearing*, ruse *razbirateljstvo /dela/*, kroate/serbe *rasprava*: konsidero de jura afero fare de kortumo aŭ de alia juĝa instanco en publika aŭ nepublika kunsido en ĉeesto de la partioj.

3.4 Komunaj Terminoj kaj Latinaj Maksimoj

Necesas atentigi, sed certe ne klarigi, ke multaj el la samaj jurfakaj terminoj estas aplikataj kaj al internacia juro kaj al kompara/interna juro, sed kun malsamaj signifoj, ŝuldataj al la esencaj diferencoj inter la du grandaj juraj tavoloj - la internacia kaj la interna - pro kio ĉiu el ili estas pritraktita aparte. Krome, en verkoj pri internacia juro kaj en tiuj rilatantaj al la romiisma familio, grandparte ankaŭ al la komunjura kaj sovetiisma(15), oni povas sukcese utiligi ankaŭ latinajn maksimumojn, eventuale kun Esperantaj tradukoj aŭ eksplikoj. Ekzemple:

Ad hoc: por aparta aŭ speciala celo.

Accessio cedit principali: akcesora aĵo, se aligita al ĉefa aĵo, fariĝas parto de la ĉefa (masto fariĝas parto de ŝipo).

Audiatur et altera pars: estu aŭdita ankaŭ la alia flanko; pli strikte: neniu estu kondamnita antaŭ ol oni donis al li la eblecon aŭdigi siajn eksplikojn kaj argumentojn.

Ex aequo et bono: solvo de disputo laŭ principo de aktuala justeco, malatentante, se necese, la preskribojn de pozitiva juro.

Nullum crimen sine lege: nenia krimo sen leĝo, t.e. se jam ekzistanta leĝo ne difinas iun agon aŭ neagon kiel kriman.

Res judicata: decidita, prijuĝita afero, kiun oni ne rajtas reiniciati antaŭ kiu ajn juĝa instanco.

Res nullius: nenies aĵo, t.e. aĵo super kiu neniu havas ian ajn rajton.

Ultra vires: ekster laŭjura povo aŭ ekster jurisdikcio.

Intra vires: enkadre de rajto aŭ jurisdikcio.

3.5 Terminologia Disciplino

Grandega laboro jam estas plenumita rilate la Esperantlingvan juran terminologion. Plua laboro estas farata. Ankoraŭ multo estas farenda. Inter la internacilingve parolanta juristaro troviĝas specialistoj pri internacia juro kaj pri unuopaj branĉoj de internaj juroj, apartenantaj al tri el la kvar grandaj juraj familioj, bedaŭrinde ankoraŭ ne al la islama. Pro tiu multflankeco la tuto konsistigas grandegan kolektivajn juran scion, veran aktualan kaj, eĉ pli, potencialan jursciencan kapitalon. Oni povas ĝin plene ekspluati per kreskigo de la nombro de kompetentaj juristoj plene regantaj la Internacian Lingvon kaj ĝian juran terminologion; per altigo de la ĝenerala lingva nivelo; per strikta observado de la terminologia disciplino.

Tio signifas, ke ne nur juristoj verkantaj en la Internacia Lingvo devas uzi la jam establitajn jurajn terminojn en la difinitaj internacilingvaj sencoj, sed ke ankaŭ ekster la jura medio oni nepre devas respekti ilin. Devus ne okazi, kiel kelkfoje okazas, ke jure nekompetentaj personoj pro nescio aŭ pro personaj kapricoj subite ekuzas alian terminon anstataŭ la establita por la sama nocio. Per tio oni ne nur kreas superfluan konfuzon, sed ankaŭ minacas la lingvan unuecon. Kiel en aliaj lingvoj, ankaŭ en Esperanto la jura terminologio estas afero de kompetentaj juristoj, samtempe kompetentaj sciintoj de la lingvo. Tio ne estas ia "privilegio", sed respondeca devo. Identan devon havas specialistoj pri aliaj sciencaj branĉoj en rilato al la respektivaj fakaj terminoj. La aliaj helpe apliku.

4. KONKLUDO

El ĉio dirita almenaŭ du koncizaj konkludoj altrudiĝas:

(i) La Internacia Lingvo jam montriĝas escepte taŭga instrumento de jura komunikado. Tio ŝuldiĝas al la

strukturo de tiu lingvo, kies pozitivaj trajtoj estas: fleksebleco permesanta esprimi en ĝi ĉiujn nuancojn de la penso kaj, okaze de citaĵoj, adapti ĝin ĝis maksimumo eĉ al la stilo de la originalo; ĝia aglutina karaktero, kiu prezentas praktike senfinajn eblecojn de derivado; la facileco, per kiu oni povas enkonduki novajn necesajn fakajn esprimojn en ĝin.

(ii) Aparte en internacia juro, la utiligo de la Internacia Lingvo kiel la sola lingvo de internaciaj konvencioj en la larĝa senco de la vorto forigus la problemojn, kiujn nuntempe kaŭzas la kreskanta multlingveco en la juro de traktatoj. En la kazo de organizaĵoj kun supernacia karaktero, kia estas iugrade la nuna EEK, la verkado de juraj tekstoj kun precizaj difinoj en unusola, vere internacia lingvo malaperigus, se ne komplete, do almenaŭ grandparte la nunajn oftajn konfuzojn kaj misinterpretadojn. Espereble, tio okazos iam en la estonteco, paralele kun la iom-post-ioma anstataŭigado de la naciaj lingvoj en internaciaj rilatoj per unusola, nacie neŭtrala, tuthoma lingvo: la Internacia Lingvo (Esperanto).

NOTOJ

1. Detalojn v. en Ivo Lapenna, *Retoriko*, 3-a eldono, Rotterdam, 1971, p-oj 73-88; Ivo Lapenna (ĉefred.), U. Linz (red.) kaj T. Carlevaro, *Esperanto en Perspektivo - Faktoj kaj Analizoj pri la Internacia Lingvo*, London-Rotterdam, 1974, p-oj 28-35.
2. En la Internacia Lingvo, interalie, en *op.cit.* en n. 1, p-oj 100 kaj sekv., resp. p. 35.
3. Ivo Lapenna, "La Situation Juridique des Langues Officielles Avant la Formation des Nations Unies", *La Monda Lingvo-Problemo*, vol. i, 1968, p-oj 5-18.
4. La du konceptoj estas detale analizitaj en I. Lapenna, "The Legal Aspects and Political Significance of the Soviet Concept of Co-existence", *The International and Comparative Law Quarterly*, 1963, p-oj 737-777, kaj "The Soviet Concept of 'Socialist' International Law", *The Year Book of World Affairs*, 1975, p-oj 242-264.

5. T.e. konforme al la celo de la jura akto.
6. Pri la situacio en la Eŭropa Ekonomia Komunaĵo v. la artikolon "Kelkaj Juraj Aspektoj de la Multlingveco en EEK", publikigitan originale en la Internacia Lingvo en *Internacia Jura Revuo*, n-ro 2/1977, kaj poste en pluraj nacilingvaj tradukoj en diversaj periodaĵoj.
7. Sufiĉas trarigardi la indeksojn en n-ro 1/83 de *Internacia Jura Revuo* por konstati la ampleksojn kaj variecon de la temoj pritraktitaj en tiu revuo ĝis 1983. Komprenible, inter 1983 kaj la publikigo de tiu ĉi studo en 1987 la nombro de pritraktitaj temoj konsiderinde kreskis.
8. Dr. S. Liebeck, *Juristisches Wörterbuch Deutsch-Esperanto*, Max Haase, Berlin, 1931 (ankoraŭ bone utiligebla por la germana juro, parte por la romiisma kaj eĉ sovetiisma familioj); D-ro A. Mildwurf, *Leĝa Terminaro*, IEL, Heronsgate, Rivkmansworth (Herts.), Anglujo, 1946 (konsultebla, sed ne tre fidinda); G. Waringhien (ĉefred.), *Plena Ilustrita Vortaro de Esperanto (PIV)*, SAT, Paris, 1970, kunaŭtoroj pri juro I. Lapenna kaj L. Röhl (la aŭtoro de tiu ĉi artikolo prenas respondecon nur pri la juraj terminoj kun difinoj, kiujn li mem enkondukis, kaj pri aliaj juraj difinoj kaj ekzemploj, kiujn li mem kontrolis, kio neniel signifas, ke multaj aliaj difinoj kaj ekzemploj ne estas adekvataj); F. Munniksma (red.), *Internacia Komerca-Ekonomika Vortaro en Naŭ Lingvoj*, Kluwer-Deventer, Nederlando, 1974 (tre bona, ĝisdata por la komercaj/ekonomiaj juraj rilatoj en la Okcidento); D-ro L. Dubravszky, *Sugestoj por Kompletigo de la Jura/Diplomatia Terminaro*, IEAJ, Oslo, 1984 (entenas novajn utilajn jurajn terminojn kaj aldonajn jurajn sencojn al kelkaj vortoj troveblaj en *PIV*).
9. Por tiu organizaĵo estas preferinda la termino "Konsilantaro", jam delonge enkondukita, tiel ke "konsilio" estu rezervita por administra organismo en la senco donita al ĝi en *PIV*, aŭ organo de interŝtata organizaĵo.
10. *Op. cit.* en n. 8.
11. Ekzemple en *Somera Universitato Malmö 1948*, Rickmansworth, 1949; Paul Neergaard (red.), *Sciencaj Studoj*, ISAE, Kopenhago, 1958; H. Behrman (kompilinto), *La Mondpercepto de la Modernaj*

Natursciencoj, Nürnberg, 1967; *Internacia Scienca Revuo*.

12. Ekzemple en Sorbonne (Parizo), Reykjavik (Islando), kaj en la finnaj universitatoj.
13. Bedaŭrinde, la ekzemplo donita en la *Suplemento* kaj ripetita en *PIV* - la *Asembleo de Unesko* - ne estas ĝusta, ĉar la koncerna organo de Unesko estas *Ĝenerala Konferenco*, ne *Asembleo*.
14. Tiu ĉi ekzemplo ankaŭ montras kiel atente oni devas uzi jurajn esprimojn. Por "*manslaughter*" ne ekzistas ekvivalento en la romiisma kaj sovetiisma juraj familioj, ĉar "*manslaughter*" povas esti perpetrita ne nur per kriminaljura kulpa neglekto (ekz. kontraŭleĝa tro rapida veturado), sed ankaŭ en stato de ekscitiĝo kaŭzita de la viktimo per provoko; aŭ pro akcidenta koincido (ekz. pugnobato sen intenco mortigi aŭ kaŭzi gravan damaĝon al la sano, sed la viktimo mortas); aŭ en kazo de malaltigita kriminala respondeco pro mensa malsano. En la internaj juroj de la romiisma kaj sovetiisma familioj parto de la agoj entenataj en la nocio "*manslaughter*" estas kvalifikitaj kiel neglekta hommortigo (ekz. tro rapida kontraŭleĝa veturado), kaj la aliaj kiel dola hommortigo (murdo) simpla, aŭ sub malgravigaj cirkonstancoj, aŭ kiel dola grava korpdamaĝo rezultiganta morton, aŭ kiel murdo perpetrita en stato de malaltigita kriminala respondeco. Oni ne forgesu, ke "dolo" ne estas konata en la angla/usona komunjura sistemo, kaj ke ankaŭ "neglekto" en la romiisma kaj sovetiisma sistemoj ne estas identa kun la komunjura.
15. Bedaŭrinde, la islaman mi ne konas sufiĉe por povi prijuĝi.

Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ)

Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (IEAJ) estas internacia faka organizaĵo, sendependa kaj politike neŭtrala. Ĝia celo estas duobla: (i) disvastigi la Internacian Lingvon en juraj medioj, (ii) utiligi la lingvon por fakaj, profesiaj kaj jursciencaj celoj. La oficiala lingvo de IEAJ estas la Internacia Lingvo (Esperanto).

La organo de la Asocio, *Internacia Jura Revuo*, aperas du fojojn jare kun varia faka enhavo, ĉefe en la sferoj de jura teorio, kompara juro kaj internacia juro.

Ĉiuj personoj, kiuj diplomiĝis en jura fakultato aŭ jura altlernejo, kaj kiuj parolas la Internacian Lingvon, povas fariĝi regulaj membroj, dum studentoj kaj personoj laborantaj en juraj institucioj povas esti eksterordinaraj membroj. La jara kotizo por ĉiuj membroj estas 120 aŭstriaj ŝilingoj aŭ egalvaloro laŭ la kurzo en la tago de la pago. La kotizo inkluzivas la abonon al *Internacia Jura Revuo*. IJR estas abonebla ekster la membreco, kaj la jara abono estas 120 aŭstriaj ŝilingoj aŭ egalvaloro.

Por certigi regulan publikigadon de IJR estas formita la *Fondaĵo Internacia Jura Revuo*.

La kotizojn, abonojn kaj kontribuojn por la Fondaĵo IJR bv. sendi al sekretario-kasisto D-ro Klaus Perko, Lendkai 111, A-8020 Graz, Aŭstrio, poŝta ĉekkonto n-ro 1257.845.

Se por iu membro estas pli facile pagi la kotizon en britaj pundoj (laŭ la nuna kurzo 6 anglaj pundoj), li/ŝi bv. pagi al la prezidanto je lia persona nomo, kaj li ordigos tion kun la sekretario-kasisto.

PLENUMA KOMITATO DE IEAJ

Prezidanto	Prof. D-ro Ivo Lapenna (Universitato de Londono) 77, Grasmere Av. Wembley Middlesex HA9 8TF, Britio
Vicprezidantoj	Prof. D-ro St. C. Anagnostakis Universitato de Tesaloniko Ermou 69, Tesaloniko, Grekio Ambasadoro R.L. Harry, AC, CBE, 8 Tennyson Cres., Act. 2603, Aŭstralio
Sekretario-kasisto	D-ro Klaus Perko Lendkai 111 A-8020 Graz, Aŭstrio

Kontribuaĵoj publikigitaj en IJR esprimas la opiniojn de la aŭtoroj, ne necese tiujn de la redakcio aŭ de Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj.

ĈEFAJ VERKOJ DE IVO LAPENNA

En la kroata:

Ujedinjene Nacije (Unuiĝintaj Nacioj) kaj *Historija Diplomacije* (Historio de Diplomatio en du volumoj).

En la franca:

Conceptions Soviétiques de Droit International Public (Sovetiaj Konceptoj de Publika Internacia Juro).

En la angla:

State and Law: Soviet and Yugoslav Theory (Ŝtato kaj Juro: Sovetia kaj Jugoslavia Teorio); *Soviet Penal Policy* (Sovetia Kriminaljura Politiko); *Human Rights: Soviet Theory and Practice - Helsinki and International Law* (Homaj Rajtoj: Sovetiaj Teorio kaj Praktiko - Helsinki kaj Internacia Juro); *Marxism and the Soviet Constitutions* (Marksismo kaj la Sovetiaj Konstitucioj).

En la Internacia Lingvo:

Retoriko (3 eldonoj: 1950, 1958, 1971, japana traduko 1977); *Aktualaj Problemoj de la Nuntempa Internacia Vivo* (1952); *La Internacia Lingvo* (1954); (red.) *Memorlibro pri la Zamenhof-Jaro* (1960); *Elektitaj Paroladoj kaj Prelegoj* (1966); *Por pli Efika Informado* (1974); *Esperanto en Perspektivo: Faktoj kaj Analizoj pri la Internacia Lingvo* (ĉefredaktoro, 1974); *Hamburgo en Retrospektivo: Dokumentoj kaj Materialoj pri la Kontraŭneŭtraleca Konspiro en Universala Esperanto-Asocio* (2 eldonoj: 1975, 1977); *CED-Dokumentaro* (ĉ. 300 dokumentoj verkitaj de la aŭtoro); *Kritikaj Studoj Defende de Esperanto* (1987).

Krome:

Ĉ. 200 fakaj studoj kaj artikoloj en la kroata, angla, franca, germana, itala kaj Esperanto publikigitaj en kolektivaj verkoj kaj gvidaj juraj revuoj de diversaj landoj; pluraj centoj da artikoloj en naciaj lingvoj pri Esperanto kaj kelkaj miloj da artikoloj, eseoj, recenzoj, raportoj kaj noticoj en Esperanto-periodaĵoj.

Lernolibro:

Esperanto u 10 Lekcija (Esperanto en 10 Lecionoj), tri eldonoj.

PRI LA AŬTORO

Ivo Lapenna naskiĝis en 1909 en Split, Jugoslavio. Li studis klasikan gimnazion en Split kaj Zagreb, doktoriĝis pri juro en 1933 en la Universitato de Zagreb kaj en la sama jaro finis siajn muzikajn studojn (violonĉelo) en la Konservatorio de tiu urbo. En 1972 la Universitato de Fort Lauderdale (Usono) elektis lin doktoro hc. pri internaciaj rilatoj. Fininte siajn studojn, li praktikis kiel advokata-juĝista kandidato en Jugoslavio kaj diplomiĝis pri jura praktiko en la Supera Kortumo. De 1941-1945 li partoprenis la Naciliberigan Militon kaj plenumis diversajn funkciojn. Interalie li estis redaktoro de *Slobodna Dalmacija* (Libera Dalmatio), unu el la ĉefaj periodaĵoj de la rezisto. Post la Dua Mondmilito li fariĝis docento kaj baldaŭ profesoro de Internacia Juro kaj Internaciaj Rilatoj en la Jura Fakultato de la Universitato de Zagreb. Samtempe li lektiis pri Historio de Diplomatio kaj Historio de Politikaj Doktrinoj en la Jura Fakultato, kaj pri Internacia Publika Juro en la Ekonomika Fakultato de la sama Universitato. En 1946 li partoprenis la Packonferencon en Parizo kiel eksperto pri Internacia Juro en la jugoslavia delegacio. En 1947-48 li estis advokato-konsilisto antaŭ la Internacia Kortumo en Hago en la fama proceso inter Britio kaj Albanio pro la incidentoj en la Markolo de Korfu. En 1949 li fariĝis kunlaboranta membro de Jugoslavia Akademio de Sciencoj kaj Artoj, kaj li ricevis la ordenon "Meritoj por la Popolo". Forlasinte Jugoslavion en 1949, profesoro Lapenna laboris dum kelka tempo en la franca *Centre National de la Recherche Scientifique* (Nacia Centro de Sciencaj Esploroj) kaj ekde 1955 en *The London School of Economics and Political Science* (Universitato de Londono), kie li baldaŭ atingis la duan profesorecon: li nun estas profesoro pri Kompara Sovetia kaj Orienteŭropa Juro en la Universitato de Londono. Kiel gastprofesoro li lektiis en multaj aliaj universitatoj kaj jursciencaj institutoj ligitaj al universitatoj, interalie en tiuj de Beograd, München, Köln, Hamburg, Paris, Strassbourg, Uppsala, Oxford, New York (Colombia), Washington, Harvard, Yale, Sydney.

Ivo Lapenna ellernis la Internacian Lingvon en 1928 kaj ekde tiam seninterrompe laboris kaj plu laboras por Esperanto. Ĉefaj funkcioj en la Esperanto-Movado: iniciatinto kaj kunfondinto de Akademia Esperanto-Klubo en Zagreb kaj ĝia prezidanto de 1929-1941; prezidanto de Jugoslavia Esperanto-Ligo de 1937-1950; de 1938-1974 komitatano kaj estrarano de IEL (ekde 1947 de UEA); de 1955-1964 ĝenerala sekretario de UEA; de 1964-1974 prezidanto de UEA; fondinto de CED en 1952 kaj ĝia honoroficica direktoro de 1952-1974; kunlaborinto pri juro kaj retoriko en *Plena Ilustrita Vortaro (PIV)* de G. Waringhien; membro de la Akademio de Esperanto (1952-); prezidanto de Internacia Esperanto-Asocio de Juristoj (1957-); prezidanto de Internacia Centro de la Neŭtrala Esperanto-Movado - ICNEM (1980-); vicprezidanto de Internacia Scienca Akademio Comenius, Uppsala (1986-); membro de Internacia Akademio de la Sciencoj (AIS) de San Marino (1983-).